tientiæ; ex hac parte conveniunt patientia, & longanimitas, sicùt & constantia, qua quis constantèr sustinet laborem in continuata executione boni. Et propterè illam affinitatem longanimitas, & constantia sub patientia comprehenduntur. Undè Tullius libr. 2. de Invent. definit patientiam, quòd sit, *Honestatis, & utilitatis causa, voluntaria, ac diuturna perpessio rerum arduarum, & difficilium*: Quod dicit *Arduarum*, pertinet ad constantiam: quod dicit, *Difficilium*, pertinet ad patientiam: quod addit, *Diuturna*, pertinet ad longanimitatem.

Petes, utrùm patientia possit haberi sine gratia? R. 1. (*Ibid. a.* 3. *o.*) Patientia Christiana, qua quis æquanimitèr tolerat hujus vitæ mala propterè Deum, si sit perfecta quoad statum, non potest haberi sine gratia sanctificante; quia non potest haberi sine charitate, quæ Deus diligitur, plusquàm omnia bona creata, quorum privatio ingerit tristitiam, & dolorem: charitas autèm non potest haberi sine gratia gratum faciente. R. 2. (*Ib. ad* 2.) Patientia Christiana, non perfecta quoad statum, qualis reperitur in pœnitentibus, & catechumenis nondùm justificatis, potest haberi sine gratia gratum faciente; sed non sine auxilio gratiæ actualis, quia est bonum supernaturale, ad quod homo non potest tendere per virtutem suæ naturæ. R. 3. (*Ibid.*) Patientia, ut est virtus præcisè, qualis reperitur in Ethnicis, aut iis, qui tolerant patientèr mala tantùm propterè honestatem hujus virtutis, aut ob aliquod aliud motivum humanum, ut in eo v. gr. qui propterè sanitatem corporis æquanimitèr sustinet tristitias, & dolores morbi; aut curationis, potest haberi sine gratia propriè dicta, qualis scilicèt requiritur ad opus salutare, quia est bonum commensuratum naturæ humanæ; non tamèn sinè aliquo auxilio Dei animum roborantis. Quandò verò aliquis dura tolerat propterè illa, quæ vitiosè diligit, non est patientia, sed duritia. Non enim omnis, qui patitur, participat virtutem patientiæ, sed qui laudabilitèr patitur.

Ad obtinendam verò patientiam, quam dixi valdè necessariam viro Christiano, juvat considerare. 1. Patientiam Dei tolerantis peccatores. 2. Patientiam Christi morientis pro nobis. 3. Patientiam Sanctorum. 4. Fructus patientiæ in utraque vita, satisfactionem pro peccatis in præsenti, gloriam æternam in futura. 5. Redemptionem a pœnis inferni, & purgatorii. 6. Mala impatientiæ: hæc enim amittitur meritum patientiæ: non minuitur malum, sed potiùs augetur, imò ipsa impatientia est malum crucians magis, quàm originale malum undè causatur; tandèm impellit ad plura peccata.

Hujus virtutis primus gradus est tolerare sine murmuratione. Secundus sine lamentatione, & querimoniis apùd alios. Tertius cum gaudio, sicùt Apostoli, qui ibant gaudentes a conspectu concilii, quia digni habiti pro nomine Jesu contumeliam pati. Patientiæ opponitur per defectum insensibilitas, cum quis nullis malis, sive propriis, sive alienis, ullo modo tangitur; id enim neque humanæ naturæ, neque vitæ sociali est consentaneum, sed sapit brutam stoliditatem, & inhumanam duritiem. Per excessum opponitur impatientia, ut cùm quis nimium ex malo tristatur, aut ex tristitia, seu dolore a bono recedit.

ARTICULUS IV.

De Perseverantia, & Vitiis oppositis. QQ. 138.

NOta. 1. (*Q.* 137. *a.* 1. *ad* 2.) Perseverantia non sumitur præcisè pro illo magno dono, quo quis in Justitia perseverat usquè ad finem vitæ, quod est proprium Electorum, de quo 1. 2. q. 109. a. 10. sed pro continuatione operis virtuosi, qualecumque sit, usque ad finem, quem ratio præscripserit: sicùt v. gr. quòd miles perseveret usque ad finem certaminis. Quia tamèn sunt quædam virtutes, quarum actus per totam vitam durare debent, sicùt Fidei, Spei, & Charitatis, quia respiciunt finem totius vitæ humanæ, ideò respectu illarum non habetur perseverantia completa, nisi in termino vitæ.

Dico 2. (*Ib. a.* 1. & 2. *o.*) Perseverantia est virtus specialis, annexa fortitudini ut secundaria principali. Prob. (*Ib. a.* 1. *o.*) prima Pars. Perseverantia, de qua est sermo, est habitus, quo quis elegit, & proponit persistere in bono opere usquè ad ejus finem, secundùm quod recta ratio dictat, non obstante molestia ex diuturnitate operis proveniente; atqui talis habitus est virtus, cum ordinet ad bonum, & est virtus specialis, quia illa persistentia in bono opere diuturno importat specialem honestatem, & specialem difficultem: ergo.

Si dicas, immobilitèr persistere in opere virtutis pertinere ad omnem virtutem. R. (*Ibid. ad* 3.) id quamlibet virtutem præstare ex intentione, & affectu proprii finis: v. gr. temperantia facit jejunantem persistere in jejunio usquè ad finem. Quadragissimæ propterè propriam honestatem, & sic de cæteris. Sola autèm perseverantia facit persistere in bono opere propterè honestatem, quæ reperitur in continuatione boni operis, repugnante tædio ex illa diuturnitate proveniente.

Prob. secunda pars. (*Ib. a.* 2. *o.*) Fortitudo firmitatem servat in his, in quibus difficillimum est firmitèr persistere, scilicèt in periculis mortis. Ergo huic virtuti adjungitur ut secundaria principali omnis illa virtus, cujus laus consistit in sustinendo firmitèr aliquid minùs difficile. Subsumo: atqui sustinere difficultatem, quæ provenit ex diuturnitate boni operis, laus est perseverantiæ, nec hoc est ità difficile, sicùt sustinere pericula mortis: ergo.

Dico 2. (*Ibid. a.* 3. *o.*) Constantia partim convenit cum perseverantia, partim differt ab illa. Conveniunt quidèm in fine, quia ad utramque pertinet firmitèr persistere in bono; differunt autèm secundùm ea, quæ difficultatem afferunt ad persistendum in bono. Nàm virtus perseverantiæ propriè facit persistere in bono contrà difficultatem, quæ provenit ex ipsa diuturnitate actûs: constantia autèm facit firmitèr persistere in bono contrà difficultatem, quæ provenit ex quibuscumque aliis exterioribus impedimentis. Utrùm verò (*Ib. a.* 4. *o.*) ad perseverandum in justitia usquè ad finem vitæ opus sit auxilio speciali gratiæ, respondebimus affirmativè, q. cit. 109. in 1. 2.

Dico 3. (*Q.* 138. *a.* 1. & 2. *o.*) Duo vitia opponuntur perseverantiæ: unum per defectum, quod dicitur mollities; aliud per excessum, scilicèt pertinacia. Mollities (*Ib. a.* 1. *o.*) est, cum quis ob difficultates, quæ in continuatione boni operis occurrunt, facilè ab eo recedit contrà dictamen rationis; mollis enim dicitur, qui tangenti facilè cedit. Vocatur etiàm inconstantia. Huic vicina est impatientia, qua quis difficultatibus victus facit aliquid illicitum; undè dicitur impatiens moræ. Vides, hìc non agi de mollitie, quæ est species luxuriæ, de qua Tract. seq. Pertinacia (*Ibid. art.* 2. *o.*) est, cum quis in incæpto opere perseverat plùs, quàm oportet secundùm dictamen rationis.

ARTICULUS VII.

De Dono, & Præceptis Fortitudinis. Q. 139. & 140.

DIco 1. (*Q.* 139. *a.* 1. *o.*) Donum fortitudinis est qualitas infusa, qua quis ex speciali motione Spiritûs S. & prætèr connaturalem modum agendi pervenit ad finem cujuslibet operis incohati, cum fiducia evadendi omnia pericula contrarium timorem excludente: per quod distinguitur a virtute fortitudinis, quæ movet secundùm connaturalem modum agendi, & absquè tali fiducia. An realitèr, vel ratione tantùm distinguantur, disputatur 1. 2. quæst. 68.

Dico 2. (*Ibid. a.* 2. *o.*) Dono fortitudinis juxtà Aug. correspondet quarta beatitudo: *Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam*, secundùm ordinem enumerationis, nimirùm ut quarto dono correspondeat quarta beatitudo, & attenta etiàm aliqua convenientia; quia fortitudo in arduis consistit: est autèm valdè arduum, quòd aliquis non solùm opera virtuosa faciat, sed etiàm quod fiat cum insatiabili quodam desiderio. Potest etiàm dici, quòd secundùm convenientiam ipsi correspondeat octava beatitudo: *Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam.*

Dico 3. (*Quæst.* 140. *a. o.*) Convenientèr in Lege divina præcepta fortitudinis traduntur. Quia finis Legis divinæ est, ut homo inhæreat Deo: ergo convenientèr præcepta Legis divinæ de fortitudine (idem dic de aliis virtutibus) traduntur secundùm quòd convenit ordinationi hominis in Deum. Et propterè hoc (*Ibid. ad* 1.) dicitur Jacobi 4. *Resistite diabolo, & fugiet a vobis*: 1. Petri ult. *Cui resistite fortes in fide*: & Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, sed potiùs timete eum, qui potest animam, & corpus perdere in gehennam.* Dantur (*Ibidem ad* 2.) autèm magis negativè præcepta fortitudinis, quàm affirmativè; quia Lex in suis præceptis attendit communem instructionem: vix autèm potest dari communis instructio de iis, quæ sunt vitanda.

Dico 4. (*Ibid. a.* 2. *o.*) convenientèr in Lege divina dantur præcepta, non solùm de actibus fortitudinis, & aliarum virtutum principalium, sed etiàm de actibus secundarum, & adjunctarum virtutum. (*Ibid.*) Quia Lex divina perfectè informat hominem de his, quæ sunt necessaria ad rectè vivendum: atqui homo ad rectè vivendum indiget, non solùm virtutibus principalibus, sed etiàm secundariis, & adjunctis: ergo. Possunt tamèn excipi magnanimitas, & magnificentia, quæ cum importent quamdam excellentiam, non tàm sunt necessitatis, quàm perfectionis, & ideò de illis danda fuerunt consilia magis, quàm præcepta. Hæc de fortitudine tertia virtute cardinali.

TRACTATUS
DE TEMPERANTIA, ET VIRTUTIBUS ILLI ANNEXIS.
D. Th. a Q. 141. *ad* 170.

DISSERTATIO I.
DE TEMPERANTIA, VITIIS IPSI OPPOSITIS, ET EJUS PARTIBUS IN GEMERE.
D. Thom. QQ. 141. 142. 143. 144. 145.

ARTICULUS I.

Quid sit Temperantia, quodnam ejus objectum, quæ Regula?

TEMPERANTIA (*Q.* 141. *a.* 1. & 2. *o.*) ut ex ipso nomine patet; significat quamdam temperiem, id est moderationem. Duplicitèr sumitur. 1. Communitèr, & latè, proùt importat moderationem rationis in quacumque materia morali, & sic est communis omni virtuti. 2. Specialitèr, proùt importat moderationem in materia aliqua, quæ maximè allicit appetitum; & hæc est antonomasticè Temperantia. Secundùm enim consuetudinem humanæ locutionis aliqua nomina communia restringuntur ad ea, quæ sunt præcipua inter illa, quæ sub tali communitate continentur, sicut nomen *Urbis* accipitur antonomasticè pro *Roma*. Temperantia, hoc ultimo sensu sumpta, definiri potest: *Virtus moderans appetitum circà delectationes tactûs.* Pro cujus elucidatione.

Dico 1. (*Ibid.*) Temperantia est virtus specialis. Quòd sit virtus patet: (*Ibid. a.* 1. *o.*) quia Temperantia, ut dixi, importat in ipso nomine temperiem, seu ordinem rationis: de ratione autèm virtutis est, quòd inclinèt hominem ad bonum rationis. Quòd sit virtus specialis, etiàm patet: (*Ibid. ad* 2. *o.*) quia hìc agimus de Temperantia antonomasticè sumpta, proùt importat moderationem rationis in aliqua speciali materia, quæ maximè appetitum allicit, ut patebit ex sequentibus.

Dices contrà primam partem: nulla virtus repugnat inclinationi naturæ; est enim in nobis naturalis aptitudo ad virtutem; atqui Temperantia retrahit à delectationibus, ad quas natura inclinat: ergo. R. Dist. M. (*Ib. a.* 1.) Nulla virtus repugnat inclinationi naturæ humanæ, ut humana est, & rationi subdita, C. ut natura est præcisè, seu ut bestialis est, N. Et ad hunc sensum distincta Minore N. Conseq.

Dico 2. (*ad* 1.) Temperantia versatur circà concupiscentias, & delectationes. Prob. (*Ib. a.* 3. *o.*) Virtutes morales dantur ad conservationem boni rationis contrà passiones rationi repugnantes. Duplex est autèm motus passionum animæ. Unus prosecutionis boni corporalis, & sensibilis: alter fugæ mali corporalis, & sensibilis. Primus repugnat rationi propterè immoderantiam: non enim bona corporalia, & sensibilia secundùm se repugnant rationi, quia potiùs sunt illi instrumenta ad bonum; sed quatenùs appetuntur immoderatè, & contrà ordinem rationis. Secundus repugnat rationi, non secundùm suam immoderantiam, sed maximè secundùm suum discessum, proùt scilicèt fugiendo mala sensibilia discedit à bono rationis: ergo, sicùt fortitudo, de cujus ratione est præstare firmitatem, versatur præcipuè circà passionem pertinentem ad fugam, scilicèt timorem, & ex consequenti circà audaciam: ità similitèr Temperantia, quæ, ut dictum est, importat moderationem, versatur præcipuè circà passiones tendentes in bona sensibilia, scilicèt concupiscentiam, & delectationem, & ex consequenti circà tristitias, quæ contingunt ex absentia talium delectationum.

Dico 3. (*Ibid. a.* 4. *o.*) Temperantia versatur principalitèr circà delectationes tactûs. Secundariò, & ex consequenti circà delectationes aliorum sensuum, sed maximè gustûs. Prob. prima pars. (*Ibid. ad* 4. *o.*) Temperantia versatur principalitèr circà delectationes alimentorum, & venereorum; atqui hujusmodi delectationes consequuntur sensum tactûs: ergo. Prob. Major: sicùt fortitudo versatur principalitèr circà timores, & audacias maximorum periculorum, quæ sunt pericula mortis, ità Temperantia circà concupiscentias maximarum delectationum; atqui delectationes cibi, & potûs, & venereorum sunt maximæ: ergo. Prob. Min. Tantò aliquæ delectationes sunt vehementiores, quantò consequuntur operationes magis naturales; delectatio enim consequitur operationem connaturalem; atqui delectationes ciborum, & potuum, & venereorum consequuntur operationes maximè naturales: ergo. Prob. Min. Operationes maximè naturales sunt, ex quibus conservatur natura individui per cibum & potum, & natura speciei per junctionem maris, & fœminæ: ergo.

Probatur secunda pars. (*Ibid. a.* 5. *o.*) In delectationibus, quæ pertinent ad conservationem vitæ, sive in individuo, sive in specie, consideratur aliquid principalitèr, & aliquid secundariò. Principalitèr quidèm ipse usus necessariorum, puta fœminæ ad conservationem speciei, vel cibi, & potûs ad conservationem individui, & ipse usus horum necessariorum habet quamdam essentialem delectationem adjunctam. Secundariò autèm consideratur circà utrumque hunc usum aliquid, quod conducit ad hoc, quòd ipse necessariorum usus sit magis delectabilis, sicùt pulchritudo, aut ornatus fœminæ, sapor, aut odor delectabilis in cibo; atqui, ut dictum est, Temperantia versatur principalitèr circà ipsam essentialem delectationem usûs necessariorum, qui est in tangendo: ergo versatur secundariò circà delectationes aliorum sensuum, visûs, gustûs, olfatûs, auditûs, & odoratûs, in quantùm sensibilia horum sensuum conferunt ad magis delectabilem usum rerum necessariarum, quæ pertinent ad tactum; ejusdem enim virtutis est moderari finem, & ea, quæ sunt ad finem. Et quia (*Ibid.*) gustus est propinquior tactui, imò juxtà Philosophum tactus quidam, ideò Temperantia est secundariò magis circà gustum, quàm circà alios sensus.

Porrò, ut hæc clariùs percipiantur, nota (*Ibid. a.* 4. *ad* 3.) delectationes sensuum respectivè ad hominem posse considerari duplicitèr. Primum, ut jam dixi, quatenùs eorum sensibilia referuntur ad delectationes tactûs in his, quæ spectant conservationem vitæ, sive in individuo, sive in specie; & hoc modo pertinent secundariò ad Temperantiam, ut dictum est. Secundum, quatenùs eorum sensibilia sunt secundùm se delectabilia propterè sui perfectionem, & convenientiam ad sensum; v. gr. quia sunt sonora, odorifera, pulchra, &c. absquè ordine ad voluntates tactûs; & hoc sensu non sunt proprie materia Temperantiæ, quia, cum sic non pertineant ad operationes vitæ conservativas, non sunt vehementes, nec habent

bent illam principalitatem, ut circà eas antonomasticè, Temperantia dicatur; & ideò nemo dicitur temperans, aut intemperans, quòd aspectu cœli, aut ædificii, aut cantu, aut odoribus moderatè, vel immoderatè delectetur; neque etiàm gustu præcisè, ut patet in iis, qui vina, aut obnoxia probandi causa gustant; (*Ibid. ad* 5.) imò neque tactu, si non sit ad operationes conservativas vitæ, sed delectet propter quamdam proportionem tangibilis ad sensum, aut aliâ ratione, ut contingit in quibusdam lusibus circà tactum versantibus.

Dixi: *respectivè ad hominem*; (*Ibid. ad* 3.) quia solus homo inter animalia hoc secundo modo delectationes sensuum, seu eorum sensibilia considerat; solus quippè homo delectatur coloribus, odoribus, sonis, &c. propter ipsam sensibilium objectorum perfectionem, aut suavitatem absquè ordine ad voluptates tactu; cætera verò animalia minimè, sed eis dumtaxat delectantur, quatenùs imaginationem cibi, vel commixtionis ingerunt, horumque cupiditatem excitant: sic v. gr. lupus non delectatur figura, aut balatu ovis per se; sed quatenùs apprehensionem escæ vicinæ excitant; sic aves cantu delectantur non ob dulcedinem, sed ut ad escam, aut conjunctionem excitat, cujus signum est, quòd non delectentur nisi voce suæ speciei; non enim passer delectatur cantu hirundinis, sed passeris, eique respondet. Solæ ergo delectationes tactu, & quæ ad illas conferunt, sunt nobis, bestiis communes, & ea parte, qua cum illis convenimus, percipiuntur; undè maximè turpidinem, & dedecus conjunctum habent, cum nos similes bestiis efficiant.

Dices 1. contrà 1. partem Conclusionis. Delectationes spirituales sunt majores, quàm delectationes corporales tactûs, ut dicitur 1. 2. q. 31. a. 5. atqui propter concupiscentias delectationum spiritualium aliqui deficiunt à statu virtutis v. gr. propter curiositatem scientiæ: ergo Temperantia non est solùm circà delectationes tactûs. Antè Responsionem nota. Delectationes spirituales dicuntur, quæ sequuntur operationes mentis, vel etiàm phantasiæ, ut sunt ea, quæ ex contemplatione cujusvis veritatis, sive divinæ, sive naturalis, oriuntur; ità, quæ ex honoribus, ex narratione historiarum, aut fabularum, & similibus causis procedunt. Corporales sunt, quæ per sensus externos percipiuntur. Hoc notato, R. (*Ibid. a.* 4. *ad* 4.) Quòd quamvis delectationes spirituales secundùm suam naturam sint majores corporalibus, tamèn non ità percipiuntur sensu, & per consequens non tàm vehementèr afficiunt appetitum sensitivum, contrà cujus impetum adhibetur virtus moralis ad conservandum bonum rationis. Vel dicendum, (*Ibid.*) quòd delectationes spirituales, per se loquendo, sunt secundùm rationem, nec nisi per accidens refrænandæ, in quantùm scilicèt una delectatio spiritualis retrahit ab alia potiori, & magis debita.

Dices 2. contrà 2. partem. Præcipua delectatio cibi, & potûs videtur sita in gustu: ergo. R. N. Ant. (*Ib. a.* 5. *ad* 1. 2. & 3.) Quia, ut dixi in Conclusione, præcipua, & essentialis delectatio est in ipso usu, seu fruitione rei necessariæ ad vitam; fruitio autèm, & usus cibi: aut potûs non est per gustum, sed per contactum, maximè dum trajicitur per œsophagum. Undè iis, qui cibum, aut potum appetunt, non satis est vina, seu escas gustare, nisi etiam deglutiant, nec qui saporum oblectamentis excedunt, dicuntur intemperantes, sed delicati. Quia tamèn sapores delectantes sunt signa convenientis alimenti, ex saporibus gustatis magna voluptas capitur, atque indè fit, quòd multi intemperantèr edant, & bibant; & ideò diximus circà hanc delectationem præcipuè versari secundariò Temperantiam.

Dico 4. (*Ib. a.* 6.) Regula Temperantiæ sumenda est secundùm necessitatem præsentis vitæ. Prob. 1. (*Ib. in arg. s. c.*) Ex Aug. libr. de Moribus Ecclesiæ c. 21. dicente: *Habet vir temperans in rebus hujus vitæ regulam utroque testamento firmatam, ut eorum nihil diligat, nihil per se appetendum putet, sed ad vitæ hujus, atque officiorum necessitatem, quantum satis est, usurpet utentis modestia, non amantis affectu.* Prob. 2. (*Ib. o.*) Finis est regula eorum, quæ sunt ad finem; atqui delectabilia secundùm tactum, & alios sensus, circà quæ versatur Temperantia, ordinantur ad aliquam hujus vitæ necessitatem tamquàm ad finem: ergo. Ubi adverte (*Ib. ad* 1.) me non dicere necessitatem vitæ esse finem Temperantiæ, hujus enim finis est beatitudo, sed esse finem eorum, quibus utitur Temperantia; undè, cum dicimus necessitatem vitæ esse regulam Temperantiæ, intelligimus non de Temperantia secundùm se, sed de Temperantia secundùm ea, quibus utitur.

Per necessitatem autèm (*Ib. ad* 2. & 3.) non intelligimus solam necessitatem absolutam, qua dicitur necessarium id, sine quo res absolutè esse non potest; sed etiàm necessitatem secundùm quid, qua dicitur necessarium id, sine quo res convenientèr, & commodè esse non potest, attentis nimirum omnibus circumstantiis, personæ, dignitatis, officii, sanitatis, honestatis, opulentiæ, &c. Uno verbo sub necessitate intelligitur etiàm commoditas, & convenientia respectivè ad circumstantias.

Et quia alius est finis Temperantiæ, proùt versatur circà venerea, & alius, proùt versatur circà cibum, & potum (sunt enim diversæ necessitates), ità etiàm est diversa regula. Regula Temperantiæ, proùt versatur circà venerea, est ab eis omninò abstinere extrà matrimonium: in matrimonio autèm iis dumtaxat uti causa generandæ prolis (intellige petendo debitum), ut latiùs dicetur de matrimonio: quia hic est finis usûs venereorum. Regula verò Temperantiæ, proùt versatur circà cibum, & potum, paritèr sumitur ex fine, proptèr quem hæc sumuntur; & est bona corporis valetudo, atque idonea mentis ad suas functiones dispositio; seu ut dicit August. supra, *Vitæ, & officiorum necessitas*; ideoque nec plus, nec minùs, nec alio modo sumi debent, quàm ad hunc finem: nisi fortè id foret necessarium ad finem majoris momenti, verbi gratia ad satisfaciendum pro peccatis. Regulariter ergo, qui plus, aut minùs comedit, vel bibit, vel sæpiùs, vel alio modo, vel alias res, quàm congruit valetuditi, & mentis functionibus, non servat Temperantiæ regulam; sicùt nec qui solùs voluptatis causa comedit, aut bibit, quia istud motivum non est per se honestum, sed brutis commune, nec cibus est ex natura institutus propter voluptatem, sed voluptas proptèr cibum.

Dico 5. (*Ibid. a.* 7. *o.*) Temperantia est virtus cardinalis. Prob. (*Ibid.*) Illa virtus dicitur principalis, seu cardinalis, cui inest excellentèr una ex quatuor conditionibus omni virtuti communibus, quæ sunt *Discretio*, *Rectitudo*, *Firmitas*, & *Mederamen*, ut jam dixi art. 1. de Fortitudine; atqui Temperantiæ excellentèr inest moderamen: ergo. Prob. Min. Temperantia moderatur illas passiones, quæ difficillimè frænantur, scilicèt concupiscentias, & delectationes tactûs: ergo. Prob. Ant. Quo magis aliquid est naturale, & magis ad vitam necessarium eò magis difficile est ejus amorem moderari; atqui, ut diximus suprà, delectationes tactûs sunt maximè naturales, & earum objectum maximè præsenti vitæ necessarium: ergo.

ARTICULUS III.

De vitiis oppositis Temperantiæ. D. Th. Q. 142.

TEmperantiæ opponuntur duo vitia: unum per defectum, & est insensibilitas, seu stupor; aliud per excessum, & est intemperantia. Insensibilitas est, cum quis ità aversatur delectationes sensuum, maximè tactûs, & gustûs, ut nolit eis uti, ubi, quandò, quomodò, aut quantùm recta ratio dictat esse illis utendum. Intemperantia è contrà est, cùm quis delectationes sensuum appetit, ubi, quandò, quomodò recta ratio dictat non esse appetendas, aut plusquàm dictat esse appetendas. Colligitur ex tota q. 142.

Dico 1. (*Q.* 142. *a.* 1. *o.*) Insensibilitas est peccatum. Prob. (*Ibid.*) Omne, quod contrariatur ordini naturali, est vitiosum; atqui insensibilitas contrariatur ordini naturali: ergo. Prob. Min. Natura, hoc est, auctor naturæ delectationem apposuit operationibus necessariis ad vitam, ut homo in tantùm hujusmodi delectationibus utatur quantùm juxtà dictamen rationis necessarium est saluti humanæ, sive quoad individuum, sive quoad speciem; atqui huic ordini contrariatur insensibilitas, ut patet ex ejus definitione: ergo. Non est itaquè sensuum delectatio secundùm se mala, ut dicebant Manichæi, sed bona, nedùm in ordine naturæ, sed etiàm in ordine morali, si secundùm dictamen rectæ rationis temperetur.

Est autèm insensibilitas vitium rarum inter homines. Pauci sunt enim, qui delectationes sensuum minùs quàm opportet appetunt. Est secundùm se veniale; erit tamèn mortale, si quis ideò omittat id, ad quod sub mortali tenetur, ut reddere debitum comparti, sumere cibum vitæ necessarium, &c. aut si ex errore Manichæorum delectationes refugiat tanquam per se malas. Nullum autèm erit peccatum, (*Ibid.*) quin potiùs erit opus laudabile, ab iis abstinere ob honestum aliquem finem, puta ob

ob sanctitatem; ad agendam pœnitentiam ad vacandum contemplationi divinorum, ad satisfaciendum voto, aut præcepto, &c. Neque id ad vitium insensibilitatis pertinet, quia fit secundùm rectam rationem.

Dico 2. (*Ibid. ad.* 2. & 4. *o.*) Intemperantia est vitium inter humana maximè probrosum & infame. Quòd sit vitium, patet; quia opponitur virtuti, quatenùs excedit medium rationis, quod statuit Temperantia in delectationibus. Quòd sit vitium maximè probrosum, etiam patet. 1. (*Ibid. a.* 4. *o.*) Quia maximè repugnat excellentiæ hominis, quatenùs eum quasi servum subjicit delectationibus, quæ sunt ipsi & brutis communes. 2. Quia in eo nihil apparet de lumine rationis, nihil ingenii, nihil industriæ, aut generositatis, nihil quod etiam secundùm quid hominem deceat, sed brutalis tantùm & cœcus, extincto quasi lumine rationis, ad pastum & venerem impetus.

Dixi: *Inter vitia humana*, (*Ib. ad* 3.) quæ scilicèt attenduntur secundùm passiones aliquatenùs naturæ humanæ conformes; sunt enim quædam vitia humanæ naturæ modum excellentia, ideòque ferina potiùs, quàm humana, & hæc sunt magis exprobrabilia, ut si quis delectetur commestione carnium humanarum, aut coitu bestiarum, seu masculorum. Reductivè tamèn videntur etiàm pertinere ad genus intemperantiæ secundùm quemdam excessum, quatenùs a dignitate & natura hominis longiùs recedunt.

Utrùm in extrema necessitate liceat comedere carnem humanam: negativè resolvit Sylvius hìc, nisi fortè per modum medicamenti in modica quantitate & valdè alterata. Affirmant alii communiùs.

Dices 1. Sunt alia peccata graviora intemperantia: ergo magis probrosa. 2. Peccata intemperantiæ sunt maximè communia; atqui, quæ sunt magis communia, videntur minùs probrosa, eò quòd his homines minùs verecundantur: ergo. R. Ad 1. N. Cons. (*Ib. ad* 1.) quia gravitas peccati sumitur ex de ordinatione ab ultimo fine, scilicèt Deo; infamia autèm sumitur ex turpitudine, quæ attenditur secundùm indecentiam peccantis. Ad 2. Dist. Min. (*Ibid. ad* 2.) Quæ magis sunt communia, videntur minùs probrosa secundùm opinionem hominum, C. Min. Secundùm naturam ipsam vitiorum, N.

Nota. Intemperantia dicitur à Philosopho *Vitium puerile*, non quòd pueris conveniat, sed quòd homines pueris indisciplinatis similes efficiat. 1. Sicùt puer delectabilia appetit, non attento ordine rationis, ità intemperans. 2. Sicùt, si puer propriæ voluntati dimittatur, in illa crescit; ità intemperans, si satisfaciat suæ concupiscentiæ, hæc majus robur accipit. 3. Sicùt puer emendatur, dum coërcetur, ità intemperans, dum ejus conpiscentiæ resistitur.

ARTICULUS III.

De Partibus Temperantiæ in genere. D. Th. Q. 143.

DIco. (*Q.* 143. *a. unico o.*) Sicùt fortitudinis & cujusvis alterius virtutis cardinalis sunt partes triplicis generis integrales, subjectivæ, & potentiales, ità & Temperantiæ. Explicatur. (*Ib.*) Partes integrales alicujus virtutis dicuntur quædam conditiones requisitæ ad actum istius integrè & benè exercendum: & secundùm hoc sunt duo partes integrales Temperantiæ, scilicèt verecundia & honestas: integrum enim Temperantiæ officium in duobus consistit, in fuga turpitudinis, ad quam juvat verecundia, & in amore decoris, ad quam juvat honestas.

Partes (*Ib.*) subjectivæ alicujus virtutis sunt ejus species: species autèm virtutum diversificantur secundùm diversitatem objecti, seu materiæ. Porrò Temperantia versatur circà delectationes tactûs, quæ dividuntur in duo genera: nàm quædam ordinantur ad nutrimentum, & in his quantùm ad cibum est abstinentia, quantùm ad potum inebriantem est sobrietas. Quædam verò ordinantur ad vim generativam: & in his quantùm ad delectationem principalem coitûs est castitas, quantùm ad delectationes circumstantes, quæ sunt in osculis, tactibus, amplexibus, &c. est pudicitia.

Partes potentiales (*Ib.*) alicujus virtutis principalis dicuntur virtutes secundariæ, quæ modum, quem principalis virtus observat circà aliquam principalem materiam, eumdem observat in quibusdam aliis materiis minùs principalibus & minùs difficilibus. Pertinet autèm ad Temperantiam moderari delectationem tactûs, quas difficillimum est moderari. Undè quæcumque virtus, quæ moderationem quamdam operatur in aliqua minùs principali materia, & refrænat appetitum in aliquod delectabile inordinatè tendentem: potest poni pars Temperantiæ, sicùt virtus ei adjuncta.

Hæc autèm inordinatio triplicitèr contingit (*Ib.*) 1. In interioribus motibus animi. 2. In motibus exterioribus. 3. In exterioribus rebus. Quantùm ad primum (*Ib.*) præter motum concupiscentiæ tactûs, quem moderatur & refrænat Temperantia, tres motus inveniuntur in anima in aliquod tendentes. Primus est motus voluntatis commotæ ex impetu passionis; & hunc motum refrænat *Continentia*, ex qua fit, ut, licèt pars inferior hominis patiatur immoderatos concupiscentiæ motus, voluntas tamèn non vincatur. Secundus motus interior est motus spei tendentis inordinatè in excellentiam aliquam; & hunc motum moderatur, sive refrænat *Humilitas*. Tertius motus interior est iræ tendens in vindictam; & hunc motum moderatur, seu refrænat *Mansuetudo*, seu *Clementia*. Quantùm ad motus exteriores, (*Ib.*) hos moderatur *Modestia*. Quantùm tandèm ad res exteriores & omnem apparatum externum ponitur *Moderatio*, quæ & superflua respuit, & nimis exquisita non requirit.

Sunt igitùr quinque partes potentiales Temperantiæ, *Continentia*, *Humilitas*, *Mansuetudo*, *Modestia*, & *Moderatio*: licèt aliquandò modestia sumatur generaliùs, de quo vide infra Q. 100. a. 2.

ARTICULUS IV.

De Verecundia & Honestate. D. Th. QQ. 144. 145.

VErecundia (*Q.* 144. *a.* 1. *o.*) est timor oprobrii & consequentèr actûs turpis, ex quo causatur oppprobrium. Quia tamèn est etiàm verecundia de probo præsente, aut præterito, & timor est tantùm de futuro, posset dici, quòd verecundia sit quædam animi perturbatio de probro; quæ si sit de futuro, erit timor; si de præsenti, aut præterito, erit dolor.

Dico 1. (*Ib.*) Verecundia non est virtus propriè dicta, sed passio laudabilis, quæ ideò quandoquè dicitur virtus latè. Prob. (*Ib.*) Virtus est perfectio, & qui deficit a perfectione, deficit a ratione virtutis; atqui verecundia deficit a perfectione virtutis: ergo. Prob. Min. Qui est perfectus secundùm habitum virtutis, non apprehendit secundùm illam aliquid exprobabile & turpe, quod sit sibi faciendum & difficilè vitandum; atqui verecundia apprehendit aliquid exprobrabile & turpe, quod sit sibi faciendum; est enim, ut dictum est, timor de probro ex turpi actu faciendo, a quo propterea refugit, proptèr quod diximus esse partem integralem Temperantiæ: ergo. Quia tamèn (*Ib.*) verecundari nec plùs, nec minùs, quàm decet secundùm dictamen rationis, est bonum & laudabile, & bonum & laudabile in actibus humanis ac passionibus dicitur communitèr virtus, ideò verecundia quandoquè vocatur virtus. Plurà circà hanc materiam in Auctore.

Dico 2. (*Quæst.* 145. *art.* 1. *o.*) Honestum est idem, quod virtuosum & decorum. Probatur: (*Ibidem*) Honestas secundùm nominis etymologiam est quasi honoris status; undè ex hoc videtur aliquid dici honestum, quod sit honore dignum. Honor autèm excellentiæ debetur, & excellentia hominis attenditur maximè secundùm virtutem, ergo honestum est idem, quod virtus, seu virtuosum. Est etiàm (*Ibid. a. o.*) idem quod pulchrum seu decorum; quia, sicùt pulchritudo, seu decor corporalis consistit in debita membrorum proportione cum quadam coloris claritate & suavitate; ità decor, seu pulchritudo spiritualis consistit in hoc, quòd conversatio hominis, seu actiones ejus sint benè proportionatæ secundùm spiritualem rationis claritatem, scilicèt ut sub tempore, loco, & modo fiant; atqui hoc ipsum est honestum: ergo. Adverte tamèn, actum virtutis non dici honestum & decorum, nisi quatenùs interiorem pulchritudinem per actus externos prodit, quia alitèr non innotescit

Dico 3. (*Ib.*) Honestum est idem re cum utili & delectabili, ratione tamèn distinctum. Prob. (*Ib.*) Idem officium virtutis in quantùm habet quemdam decorem ex ordinatione rationis, dicitur honestum; in quantùm conducit ad assecutionem beatitudinis, dicitur utile; & in quantùm est conveniens appetitui rationali, & ipsum quietat, est delectabile; unumquodque enim naturalitèr delectatur in suo convenienti: ergo. Sic (*Ib.*) itaquè omne honestum est delectabile & utile, sed non omne delectabile est honestum; quia potest aliquid esse conveniens secundùm sensum, & non secundùm rationem, proindèque delectabile, sed non honestum.

Om-

Omne autèm utile simplicitèr tale est honestum, quia utile simplicitèr est id, quod conducit ad assecutionem ultimi finis, quod solùm honestum & virtuosum præstare potest; secùs tamèn, si loquamur de utili secundùm quid, potest enim aliquid inhonestum esse utile ad aliquem finem particularem.

Dico 4. (*Ib. a.* 4. *o.*) Honestas, specialitèr sumpta, seu potiùs amor honestatis specialitèr sumptæ, est pars integralis Temperantiæ. Explicatur. (*Ib.*) Honestas, seu decor potest sumi duplicitèr. 1. Generalitèr pro coformitate actûs cum judicio rectæ rationis, & sic convenit omni virtuti, ut patet ex precedentibus. 2. Specialitèr pro eo quod opponitur maximè turpi: & sic est pars integralis Temperantiæ; quia ad Temperantiam pertinet repellere id, quod est turpissimum & indecentessimum, scilicèt brutales voluptates.

DISSERTATIO II.

DE ABSTINENTIA, JEJUNIO ET, GULA.

Div. Thom. QQ. 146. 147. 148.

ARTICULUS I.

De Abstinentia.

DIco. (*Q.* 146. *a.* 1. *&* 2. *o.*) Abstinentia est virtus specialis. Prob. 1. pars (*Ibid. a.* 1. *o.*) Abstinentia ex suo nomine importat subtractionem alimenti. Sic præcisè sumpta non est virtus, sed quid indifferens, quod potest benè, vel malè fieri: sumpta verò ut regulatur ratione, sicùt hic suminus, est virtus, quia sic sumpta, est, ut dixi priùs, pars Temperantiæ moderans secundùm dictamen rationis concupiscentias & delectiones ciborum, ut non impediant bonum rationis: ergo. Prob. 2. pars. (*Ibid. a.* 2. *o.*) Virtus ponitur ad conservandum bonum rationis contrà impetus passionum; & ideò, ubi invenitur specialis ratio, qua passio abstrahit a bono rationis, ibi necesse est esse specialem, virtutem; atqui delectationes ciborum, circà quas versatur abstinentia, natæ sunt speciali ratione abstrahere hominem a bono rationis, tùm proptèr earum magnitudinem, tùm etiàm proptèr necessitatem ciborum, quibus homo indiget ad conservationem vitæ, quam maximè desiderat: ergo abstinentia est virtus specialis.

Dices contrà 1. partem: moderari alimenta, pertinet ad artem medicinæ: ergo. R. D. (*Ib. a.* 1. *ad* 2.) Moderari alimenta præcisè proptèr valetudinem corporis pertinet ad artem medicinæ, C. Moderari passiones & delectationes alimentorum proptèr bonum rationis, pertinet ad artem medicinæ, N. Id enim pertinet ad virtutem abstinentiæ, quæ propriè respicit refrænationem illecebrarum gulæ, ut convenientem rationi & viro temperato. Quòd si talis moderatio, seu refrænatio ad aliud referatur, quàm ad propriam honestatem, puta, ad satisfaciendum pro peccatis, erit actus imperatus a pœnitentia; si ad luxuriæ illecebras vincendas, erit castitatis imperantis; & sic de cæteris.

Hujus virtutis sunt diversi gradus, ut notat hic Sylvius. 1. est abstinere ab omni cibo ad tempus, ut Christus fecit per quadraginta dies: 2 est abstinere à certo genere cibi, v. gr. carnibus sempèr. 3. ad tempus. 4. abstinere a certo genere potûs, ut a vino sempèr. 5. ad tempus. Adverte etiàm, quòd, quamvis abstinentia dicatur versari circà cibum, non excludat tamèn potum præcisè secundùm se, sed tantùm potum inebriantem, de illo enim sub hac speciali ratione dumtaxàt datur specialis virtus, scilicèt sobrietas, ut dicam infrà. Undè, qui excederet in potu aquæ, v. gr. lactis, aut cujusvis alterius liquioris actu non inebriatis, non peccaret contrà sobrietatem, sed contrà abstinentiam.

Dices 2. contrà 1. partem: non datur aliqua specialis virtus ad usum vestimentorum: ergo nec ad usum ciborum. R. Dato Ant. N. Cons. (*Ib. a.* 2. *ad.* 3.) Disparitas est, quòd usum vestimentorum sit ab arte introductus; usus autèm ciborum a natura ut quid vitæ necessarium; cui ideò ipsa natura magnam delectationem annexuit.

Si dicas, usum vestimentorum esse etiàm homini naturalem: respondet Cajetanus hic, esse homini naturalem secundùm quòd est animale & rationale & politicum, non secundùm naturam sensitivam nisi inchoativè; pro quanto complexio corporis est præparata, ut meliùs vestimentis conservetur: undè etiàm fit quòd plures Nationes sine vestimentis incedant.

ARTICULUS II.

De jejunio. Q. 147.

Utrùm, & cujus Virtutis sit actus?

QUæstionem de Jejunio aggressurus, in capite notare velim semèl pro sempèr ex Cajetano hic a 7. §. *Ad evidentiam*, quòd, quia hæc materia est Juris positivi humani, ut infrà dicam, sicùt consensu utentium firmatur, ità contraria consuetudine, aut dispensatione, seu relaxatione infirmatur & tollitur: & ità accidit, ut, quod priùs erat Jus, non sit amplius de Juris necessitate, & quod priùs nefas erat, licitum postmodùm sit. Ità Eminentiss. Non est itaquè, quòd miremur plures varietates circà legem Jejunii a temporibus Apostolorum irrepsisse, neque uniformitèr in omnibus Ecclesiis observari. Undè Auctor hic a. 8. ad 3. loquens de abstinentia ab ovis & lacticiniis, dicit: *In jejuniis diversæ consuetudines existunt apùd diversos, quas quisque observare debet secundùm morem eorum, inter quos conversatur.* 2. Jejunii nomen sumptum est a *jejuno*, quod est quoddam intestinum animalis sempèr vacuam, undè significat abstinentiam a cibo & potu. Variè accipitur.

1. Sumitur generalitèr pro abstinentia ab omni cibo & potu in stomachum transmisso, sive ab omni eo, quod sumitur per modum cibi & potûs, ut est etiàm medicamentum, (*Q.* 147. *a.* 1. *ad* 3.) & sic sumptum dicitur Jejunium *jejunii*, seu Jejunium naturale: tale requiritur a media nocte ad sumptionem Eucharistiæ; de quo in materia de Eucharistia.

2. Sumitur pro abstinentia cibi & potûs secundùm regulas communes Temperantiæ in ordine ad proprium finem, qui est bona corporis & mentis dispositio ad suas functiones. Hoc jejunium vocatur morale, & Philosophicum.

3. Sumitur pro abstinentia cibi & potûs, & majori quidèm quàm exigit communitèr Temperantia secundùm proprios fines, sed quàm tamèn exigit secundùm alios fines, ad quos ab aliis virtutibus ordinatur, puta ad satisfactionem pro peccatis, ad refrænationem luxuriæ, &c. jejunium, hoc 3. modò sumptum, vel est arbitrarium, cujus varia exempla habemus in vitis Patrum, & etiamnùm in religiosa piorum praxi. Vel est lege statutum, scilicèt, vel lege particulari alicujus Comunitatis, aut Religionis, vel lege communi totius Ecclesiæ, quale est Jejunium, quod dicitur communitèr Ecclesiasticum, de quo potissimùm hic est quæstio. 4. Sumitur (*Ib. a.* 2. *ad.* 1.) Jejunium metaphoricè & impropriè pro abstinentia a vitiis & peccatis.

Certum est 1. (*Ib. a.* 1. *ad.* 3.) Jejunium naturæ quod dicitur Jejunium *jejunii*, quo quis dicitur jejunus, antequàm comedat, cùm consistat in pura negatione, non esse actum virtutis. Si tamèn consideretur ut privatio cibi, quem quis sumere potuisset, & quo se voluntariè privat in honestum aliquem finem, hoc ipso est Jejunium jejunantis & ex proposito eligentis, proindèque actus virtutis, ut dicam modò. Certum est 2. Jejunium metaphoricum non esse actum unius virtutis, sed vel omnium virtutum, vel saltèm charitatis, quatenùs omnes virtutes complectitur. His positis,

Dico 1. Jejunium morale est actus virtutis abstinentiæ saltèm acquisitæ. Quia virtus abstinentiæ, ut dixi, est virtus moderans delectationes ciborum secundùm dictamen rationis; atqui Jejunium morale nihil est aliud, quàm abstinentia ciborum moderata secundùm dictamen rationis: ergo.

Dico 2. (*Ib. a.* 1. *&* 2. *o.*) Jejunium, sumptum pro abstinentia rigidiori, quàm communitèr exigat Temperantia secundùm proprios fines, sive sit arbitrarium, sive præceptum, est etiàm actus virtutis abstinentiæ.

Prob. 1. pars: 1. ex variis utriusque Testamenti, & SS. Patrum loeis, quos longa serie refert Bellarminus *de bonis operibus* l. 2. c. 12. & alibi; in quibus commendatur Jejunium ut opus virtutis. Prob. 2. (*Ib. a.* 1.) Ex hoc aliquis actus est virtuosus, quòd versetur circà objectum bonum cum relatione ad finem honestum; atqui hoc convenit Jejunio, de quo in conclusione: ergo. Prob. Min. Hoc Jejunium versatur circà delectationes ciborum reprimendas, & assumitur principalitèr ad tria: 1. ad carnis concupiscentias reprimendas: undè Apostolus 2. *Cor.* 2. *in jejuniis, in castitate.* Quia per jejunia castitas conservatur: ut enim dicit Hieron. l. 2. contr. Jov. *sine Cerere & Baccho friget Venus.* 2. Assumitur ad hoc, ut mens liberiùs elevetur ad sublimia & divina contemplanda: undè Daniel 10. dicitur, quòd pòst jejunium trium hebdomadarum revelationem accepit a Deo. 3. Assumitur ad satisfaciendum pro peccatis, undè dicitur Joël 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro in jejunio, & fletu, & planctu.* Et hoc est, quod Aug. dicit in sermon. 230. de temp. *Jejunium purgat animam, mentem sublevat, propriam carnem spiritui subjicit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, Castitatis verum lumen accendit*: ergo.

Prob. 2. pars (*Ibid. a.* 2. *o.*) Omnis actus virtutis, qui est circà aliquam materiam, ad illam virtutem pertinet, quæ medium in illa materia constituit; quia eadem est materia actûs & habitûs; atqui Jejunium attenditur in cibis, in quibus medium constituit abstinentia, ergo Jejunium est actus abstinentiæ, elicitus quidèm ab illa, imperatus autèm ab illis virtutibus, ad quarum fines ordinatur, putà Castitate, Pœnitentia, &c. ut dictum est in priori probatione.

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1. contrà 1. partem secundæ conclusionis cum Lutheranis & Calvinistis, qui quidèm concedunt Jejunium valere ad coërcendam carnis petulantiam, ad orationem, ad signum pœnitentiæ: negant autèm esse actum virtutis, quo quid a Deo mereamur, ipsi satisfaciamus, aut aliquid impetremus: sic ergo arguunt: Omnis actus virtutis est Deo acceptus; atqui Jejunium non est Deo acceptum, secundùm illud Isaiæ 58. *Quarè jejunavimus, & non aspexisti?* ergo. R. D. Maj. Omnis actus virtutis, nulla prava circumstantia vitiatus, est Deo acceptus, C. prava circumstantia vitiatus, N. Tale autèm erat Jejunium, de quo est sermo apùd Isaiam. Undè conquerentibus Israëlitis: *Quarè jejunavimus, & non aspexisti?* R. Dominus: *Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra*: quasi diceret: non benè jejunatis, quia jejunando nimis indulgetis vestris pravis affectibus, *Non igitur jejunium reprobavit*, inquit Hieron. l. 2. Contr. Jov. c. 11. *Sed quale velle ostendit.* Eodem modo respondendum est iis, quæ proferuntur ex Jerem. 14. & Zach. 7 Cæterùm jejunium esse gratum Deo, & apùd ipsum valere probant Scripturæ in probatione 1. partis, & plures aliæ.

Ob. 2. Juxtà Apost. 1. ad Tim. 4. *Corporalis exercitatio ad modicum prodest*; atqui per corporalem exercitationem plures antiqui intellexerunt jejunium: undè Ambrosius in hunc locum dicit: *Jejunare enim & abstinere a cibis, non multùm prodest*: ergo. R. 1. Juxtà Chrysost. Theodorettum, Theophyl. Œcumenium, & alios, falsam esse hanc Apostoli intelligentiam. *Quidam*, inquit Chrysost. hom. 12. ad laudata verba, *hoc Apostolum de jejunio ajunt dixisse, sed profectò errant; neque enim est corporalis exercitatio jejunium, sed spiritualis. Nàm, si corporalis esset, corpus profectò nutriret: cum autèm illud maceret & extenuet, macieque conficiat, corporalis omninò dici non potest.* Intelligit ergo Apostolus per corporalem exercitationem studium corroborandi corporis more athletarum; familiare est enim Apostolo sumere similitudinem ab athletis; ut patet ex 1. Cor. 9. v. 24. ad Galat. 5. v. 7. ad Philipp. 3. v. 14. ad Tim. 2. v. 5. & hic. Undè, cum dicit: *Exerce te ad pietatem, nàm corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autèm ad omnia utilis est*, sensus est: exerce te more boni athletæ ad certamen virtutis, hoc enim verè utile est in hac & altera vita; qui autèm exercent se ad corporale certamen, parùm lucrantur in hac vita, nihil in altera. Quæ autèm adferuntur ex Ambrosio, non sunt Ambrosii, inquit hic Sylvius, neque alterius Scriptoris Catholici, sed alicujus Hæretici, quem verisimile est esse quemdam Hilarium Sectæ Luciferianæ. Certum est enim, S. Ambrosium longè alitèr sentire de Jejunio, c. 3. ubi dicit: *Jejunium refectio animæ...vita est Angelorum, culpæ mors... remedium salutis, radix gratiæ... hoc ad Deum gradu citiùs pervenitur.* R. 2. Dato, quosdam veteres Orthodoxos sanè sic intellexisse Apostolum, hujus & illorum sensus non est, quòd jejunium nihil, aut parùm prosit, sed quòd sit minùs utile, quàm Pietas, quæ ad omnia utilis est.

Obj. 3. Jejunium non servat medium virtutis: ergo. Prob. Ant. Medium virtutis non minùs corrumpitur diminuto quàm superabundanti; atqui jejunium importat diminutum cibi: ergo. R. N. Ant. (*Ibid. o. & in* 4. *d.* 15. *q.* 3. *a.* 1. *quæstiunc.* 2. *ad* 1.) Ad Prob. D. Maj. Corrumpitur diminuto, si diminutum sit contrà rationem, C. Secùs, N. Et ad hunc sensum D. Min. N. Cons. Itaquè medium virtutis non accipitur secundùm quantitatem, seu æquidistantiam ab extremis, sed secundùm rectam rationem. Ratio autèm judicat, quòd proptèr specialem causam aliquis minus sumat de cibo, quàm sibi competeret secundùm communem statum: v. gr. proptèr infirmitatem curandam, aut proptèr alia opera corporalia expeditiùs agenda, & multò magis propter spiritualia mala vitanda, aut bona prosequenda. Undè contingit, quòd id, quod est parum uni, puta sano, sit satis alteri, puta infirmo. (*Ibid. in* 4.) Insupèr sciendum est, quòd medium virtutis non consistat in indivisibili, sed habet aliquam latitudinem, intrà quam virtus salvatur, etiamsi termini illius latitudinis (quos prætergredi salva virtute non licet) sermone determinari non possint; & ideò, qui dimittit aliquid, quo licitè potest uti, non est statim dicendus a virtutis medio recedere.

Obj. 4. contrà utramque partem Conclusionis ejusdem. Jejunium, de quo in Conclusione 2. non solùm consistit in abstinentia a superfluis cibis; hoc est enim de necessitate Temperantiæ, & sic omnes temperantes forent jejunantes, quod est falsum; sed consistit in abstinentia a necessariis; atqui hoc neque virtuosum est, neque licitum: ergo. Patet 1. pars Min. quia virtus Temperantiæ non rejicit necessaria, sed superflua tantùm. Patet 2. pars; quia subtrahere sibi necessaria est dare sibi occasionem mortis, quod non est licitum: *Non enim differt*, inquit Hieron. de consecr. d. 5. cap. *Non mediocritèr, utrùm magno, vel parvo tempore te interimas*: ergo. R. D. Maj. (*Ibid. quæstiunc.* 2. *ad* 3. *& hic a.* 1. *ad* 3.) Jejunium consistit in abstinentia a necessariis simplicitèr, N. A. necessariis secundùm quid, C. Et ad hunc sensum D. Min. N. Cons. Explicatur: Necessarium accipitur duplicitèr in cibis: 1. Ad conservationem vitæ, & ad talem valetudinem, quæ sit sufficiens ad ea, quæ incumbunt peragenda sive ex officio, sive ex societate eorum, quibuscum vivimus, sive etiàm ex charitate & proptèr majorem utilitatem. Et tale necessarium subtrahere per jejunium, neque esse virtuosum, neque licitum. Subtrahere enim, quod est simplicitèr necessarium ad vitam, est se interimere. (Hoc tamèn necessarium est valdè modicum, quia natura paucis contenta est); subtrahere, quod est necessarium ad ea opera, ad quæ quis obligatur, est contrà rationem, & juxtà Hieronymum loco citato, *de rapina hostiam Jejunii offerre.* Subtrahere tandèm, quod est necessarium ad alia opera utiliora sive charitatis, sive alia, quamvis ex officio non debita, est indiscretum. Undè idèm Hieronymus ibid. dicit; *Rationalis homo dignitatem amittit, qui jejunium charitati, vel vigiliis integritati sensûs præfert.*

2. Accipitur necessarium (*Ibid.*) ad optimam corporis dispositionem. Et quia caro in suo robore consistens difficiliùs spiritui subditur; ideò necessarium ad valetudinem sic acceptam, quamvis licitè accipi possit, tamèn laudabilitèr etiàm subtrahi potest: & talis subtractio, licèt non sit de necessitate virtutis Temperantiæ, erit tamèn saltèm elicitivè ab illa, & imperativè ab alia virtute, ad cujus finem hæc subtractio ordinatur. Neque dici potest, (*Ibid.*) quòd indè jejunans sibi occasionem mortis afferat, quia talis subtractio vix, aut ne vix mortem accelerat; nàm corpus humanum frequentiùs ex superfluitate, quàm ex defectu, mortales ægritudines incurrit, undè illud Galeni: *Summa medicina est abstinentia*; & experientia constat abstinentes frequentèr diutiùs vivere. Cum itaquè prædicta subtractio se habeat ad utrumque, scilicèt ad prolongandam, vel breviandam vitam, non potest dici occasio mortis.

Obj. 5. Intemperans potest jejunare; atqui tùnc ejus je-